

γ) σέ εκπαιδευτικούς ειδικευμένους στη διδασκαλία τυφλών ή και κωφαλάλων (μέ δρασι) παιδιών (1 έτος ή 3 μήνες αντιστοίχως).

δ) σέ εκπαιδευτικούς πού έχουν ήδη Πιστοποιητικό Παιδαγωγικών σπουδών για να διδάσκουν σέ σχολεία Α) βαθμίου ή Β) βαθμίου Έκπαιδύσεως, υπό τον όρο ότι είναι ήλικίας κάτω των 40 έτών. Οί παρακολουθούντες τό Πρόγραμμα αυτό είναι εκπαιδευτικοί έν ενεργεία και παίρνουν εκπαιδευτική άδεια μέ πλήρεις αποδοχές. Επί τέσσερις μήνες (Οκτώβριο — Ιανουάριο) παρακολουθούν θεωρητικά και πρακτικά μαθήματα στο Κολλέγιο και κατόπιν εργάζονται επί 6 μήνες υπό συνεχή παρακολούθησι συνήθως στο Σχολείο όπου ανήκουν οργανικά.

8) Πιστοποιητικά παρακολουθήσεως διαφόρων σεμιναρίων, πού πραγματοποιούνται συνήθως στο διάστημα των θερινών διακοπών και διαρκούν από 1 έως 3 εβδομάδες.

9) Παιδαγωγικούς τίτλους σέ υπερποντίους σπουδαστάς, πού προέρχονται από τις χώρες της Κοινοπολιτείας και προορίζονται να διδάξουν στην πατρίδα τους σέ σχολεία Α) βαθμίου ή Β) βαθμίου Έκπαιδύσεως ή ακόμη σέ Παιδαγωγικές Άκαδημίες. Τα Προγράμματα των σπουδαστών της κατηγορίας αυτής γίνονται από τό Moray House έν συνεννόηση με τό Βρεταννικό Συμβούλιο, τοῦ οποίου και είναι υπότροφοι οί περισσότεροι από τους σπουδαστάς.

Τό Παιδαγωγικό Κολλέγιο τοῦ Dundee βασικά χορηγεί τά ίδια Διπλώματα και πιστοποιητικά, μέ πολύ λίγες παραλλαγές, εκτός από τά Διπλώματα της κατηγορίας 3 τοῦ Κολλεγίου τοῦ Moray House. Παρέχει όμως αντί αυτών Διπλώματα διδασκάλων Μουσικής, ύστερα από έντατικές σπουδές 3 έτών. Σέ άλλα Παιδαγωγικά Κολλέγια πάλι υπάρχουν και άλλοι κύκλοι σπουδών, πού οδηγούν στη λήψη τοῦ αναλόγου εκπαιδευτικού τίτλου. Ένδεικτικά αναφέρω εδώ τό Δίπλωμα διδασκάλου Γυμναστικής για άρρενες (3 έτη) και τό Πιστοποιητικό διδασκάλου Σχολείων Έπιμορφώσεως (Further Education) πού δίνει τό Παιδαγωγικό Κολλέγιο τοῦ Jordanhill (Γλασκώθη), κ.ά.

Οί παραπάνω εκπαιδευτικοί τίτλοι χορηγούνται μονάχα ύστερα από ίκανοποιητική επίδοσι στα μαθήματα των αντιστοιχών κύκλων σπουδών. Οί Βρεταννοί έχουν μια πολύ παλιά παράδοσι να μή κατεβάζουν τό επίπεδο σπουδών (Standards), πράγμα πού υποχρεώνει τους σπουδαστάς να μελετούν συστηματικά και σέ δλη την διάρκεια των σπουδών τους. Έπειτα και τό σύστημα των επαίνων και των διακρίσεων αποτελεί ένα άλλο κίνητρο για μελέτη, γιατί τά στοιχεία αυτά υπολογίζονται πολύ στην εξασφάλισι εργασίας, ή την προτίμησι σέ ώρισμένη, ξεχωριστή θέση.

Τά αναλυτικά προγράμματα των Παιδαγωγικών Κολλεγίων

Οί ποικίλοι εκπαιδευτικοί τίτλοι, πού χορηγούνται από τά Παιδαγωγικά Κολλέγια έξυπακούου την ύπαρξι ιδιαιτέρων κύκλων μαθημάτων, ιδιαιτέρων Άναλυτικών Προγραμμάτων. Είναι φανερό ότι για την αποδοτική εκτέλεσι των διαφόρων Προγραμμάτων Σπουδών χρειάζεται ειδικευμένο και επαρκές προσωπικό και κατάλληλες και συγχρονισμένες κτηριακές εγκαταστάσεις.

Μία σύντομη επισκόπησι των διαφόρων Άναλυτικών Προγραμμάτων μας αποκαλύπτει αρκετά ένδιαφέροντα πράγματα. Κατ' αρχήν πρέπει να σημειώσωμε ότι υπάρχουν μερικές διαφορές στα Προγράμματα των διαφόρων Κολλεγίων, πού αναφέρονται στο χρόνο της διδασκαλίας τοῦ α ή β μαθήματος, αλλά βαθμιαία οι τέτοιες διαφορές ολιγοστεύουν. Διαφορές παρατηρούνται ακόμη και στο είδος των διδασκόμενων μαθημάτων και κάποτε και στο σύνολο ώρων διδασκαλίας καθ' εβδομάδα, πού όμως δεν είναι στο σύνολό τους πολύ μεγάλες. Γενικά ή Διεύθυνσι και τό Συμβούλιο Σπουδών κάθε Κολλεγίου έχουν την δυνατότητα πραγματοποιήσεως άλλων γων μέσα σέ κάθε κύκλο σπουδών, πού τις δικαιολογούν καταλλήλως και τις εφαρ-

μόζου μετά την τυπική έγκριση των Υπηρεσιών του Υπουργείου Σκωτίας για την Έκπαιδευση.

Στά Αναλυτικά Προγράμματα που οδηγούν στην χορήγηση Διπλωμάτων Εκπαιδευτικών λειτουργιών Α) βαθμίου Έκπαιδύσεως και καθηγητών ειδικοτήτων δεσπόζουν μερικές αρχές, που αξίζει τον κόπο να τις εκθέσουμε εδώ. 1) Θεμελιώδης αρχή είναι ότι το Εβδομαδιαίο Ωρολόγιο Πρόγραμμα δεν πρέπει να επιβαρύνεται με πολλές ώρες θεωρητικής διδασκαλίας. Οι σπουδαστές πρέπει να έχουν τον καιρό για συστηματική και πολύωρη μελέτη τόσο των βασικών βιβλίων που τους δίδονται όσο και της λοιπής βιβλιογραφίας που τους συνιστάται, για να εύρουν σε βάθος και πλάτος τις γνώσεις των. Οι διδάσκοντες ζητούν από τους σπουδαστές να παρουσιάσουν αρκετές γραπτές εργασίες (Essays) μερικές από τις οποίες ορίζουν οι ίδιοι οι καθηγητές, ενώ άλλες είναι της ελεύθερας εκλογής των σπουδαστών. Τις εργασίες αυτές εξετάζουν οι καθηγητές και κατόπιν ανακοινώνονται στην τάξη ή την ομάδα, όπου γίνεται συζήτηση και κριτική. Είναι τουτό δυνατό γιατί το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα είναι έτσι ρυθμισμένο, ώστε να αφήνεται χρόνος για κατ' ιδίαν μελέτη τόσο μέσα στο αναγνωστήριο του Κολλεγίου, όσο και στο σπίτι ή τις άλλες βιβλιοθήκες. Το σύστημα του δανεισμού βιβλίων είναι εύρυτατα διαδεδομένο στη Μεγάλη Βρετανία και ουσιαστικό, γιατί οι Βιβλιοθήκες διαθέτουν επαρκή αριθμόν αντιτύπων από βιβλία κοινής χρήσεως. Τα μαθήματα γίνονται στις πέντε πρώτες ημέρες της εβδομάδος από τις 9 το πρωί ως στις 12 και 40, διακόπτονται για το γεύμα επί μίαν ώρα και συνεχίζονται από τις 1 και 40' έως στις 3 και 55'. Οι 3 διδακτικές ώρες ενός απογεύματος διατίθενται σε άθλοπαιδιές κ.ά. δραστηριότητες χάριν αναψυχής. Ενδιάμεσα στο πρόγραμμα υπάρχουν και κενά, στη διάρκεια των οποίων οι σπουδαστές πηγαίνουν στο αναγνωστήριο για μελέτη. Τα κενά αυτά ρυθμίζονται έτσι, ώστε να πηγαίνουν κάθε φορά ώριμοί σπουδαστές, για να μπορούν και εξυπηρετούνται και να βρίσκουν και καθίσματα. Το Σαββατοκύριακο μένει ελεύθερο για ανάπαυση, αλλά συνηθώς οι σπουδαστές μελετούν και στο διάστημα αυτό, γιατί οι σπουδές στη Μεγάλη Βρετανία είναι πάντοτε βαρείες. Όλο και κάτι το σοβαρό μένει να γίνει τα Σαββατοκύριακα. Συνολικά το Ωρολόγιο Πρόγραμμα για το Δίπλωμα Διδασκαλίας Α) βαθμίου Έκπαιδύσεως έχει 21-25 ώρες εβδομαδιαίας διδασκαλίας περιλαμβανομένων και των ωρών παρακολούθησεως στα σχολεία και μερικές ακόμη ώρες για μελέτη και επισκέψεις, όπως θα δούμε παρακάτω. Πάντως χαρακτηριστικό είναι ότι οι ώρες θεωρητικής διδασκαλίας κυμαίνονται γύρω στις 20 την εβδομάδα.

Το σύστημα τούτο εργασίας εξυπηρετεί, όπως είναι φανερό, και τους διδάσκοντες, που εκτός από την διδασκαλία έχουν ανάγκη χρόνου για μελέτη, για την διόρθωση των εργασιών των σπουδαστών και για την ανάληψη κάποιας ερευνητικής εργασίας, στην οποία αποδίδεται πάντοτε μεγάλη σημασία, για την διεξαγωγή της φροντιστηριακής εργασίας και για την άκρως των σπουδαστών που θέλουν να συζητήσουν τις ιδιαίτερες απορίες των ή να πάρουν οδηγίες και συμβουλές για τις εργασίες που πρόκειται να εκτελέσουν.

2) Μία άλλη αρχή των Αναλυτικών Προγραμμάτων είναι, ότι πρέπει, ενώ τα διδασκόμενα μαθήματα είναι σταθερά σε κάθε κύκλο σπουδών, ο διδάσκων να έχει κάποια ελευθερία στον καθορισμό της διδακτέας ύλης κάθε μαθήματος. Έξυπακούεται φυσικά, ότι ώριμοί βασικά θέματα κάθε μαθήματος διδάσκονται οπωσδήποτε, αλλά από κει και πέρα ο διδάσκων είναι ελεύθερος να επιμείνη περισσότερο σε αυτό ή εκείνο το θέμα, με γνώμονα πάντοτε την προσπάθεια για την πληρέστερη κατάρτιση των σπουδαστών του. Η αρχή αυτή τηρείται τόσο στα μαθήματα γενικής μορφώσεως, όσο και — κυρίως — στα Παιδαγωγικά μαθήματα, γιατί πιστεύεται ότι η Παιδαγωγική επιστήμη διαρκώς παρουσιάζει και νέα πορίσματα, που οδη-

γουν σε ποικίλες μεθοδολογικές βελτιώσεις, και ή ψυχολογία νέες ψυχολογικές αντιλήψεις, που έχουν εφαρμογή στην Παιδαγωγική θεωρία και πράξι.

3) Ένα τρίτο χαρακτηριστικό των Αναλυτικών Προγραμμάτων των διαφόρων κύκλων σπουδών είναι ότι περιλαμβάνουν όλα Παιδαγωγικά μαθήματα (Παιδαγωγικά, Ψυχολογία), Αγωγή του Λόγου, Κοινωνιολογία, Θρησκευτικά, Υγιεινή και Γυμναστική και παράλληλα μεριμνούν για την μύηση των σπουδαστών στα μεθοδολογικά προβλήματα του μαθήματος ή των μαθημάτων της ειδικότητός των, που πρόκειται να διδάξουν στα σχολεία τους. Το διδακτικό έτος στη Μεγάλη Βρετανία χωρίζεται σε τρία τρίμηνα. Στους κύκλους σπουδών μικρής διάρκειας, τα πρώτα τρίμηνα αφιερώνονται στη θεωρητική ως επί το πολύ κατάρτιση των σπουδών στα Παιδαγωγικά μαθήματα και τα τελευταία στην πρακτική τους άσκηση, αν και αυτό εξαρτάται από τον ειδικό κλάδο σπουδής. Πάντως ή πρακτική άσκηση που δίδεται στους ενδιαφερομένους είναι αρκετά ικανοποιητική, γιατί προταγεί ή σκέψη, ότι πρέπει να εγκαταλείπουν το Κολλέγιό τους αρκετά κατατοπισμένοι στα προβλήματα που θα συναντήσουν στην αίθουσα της διδασκαλίας.

4) Μία άλλη αρχή, που τηρείται κατά την σύνταξη των Αναλυτικών Προγραμμάτων και εφαρμόζεται με συνέπεια στην πράξι, αφορά την εξειδίκευση των σπουδαστών. Θεωρείται μεγάλο κέρδος για την Α) βάθμιο και Β) βάθμιο Έκπαιδευσι να υπάρχουν εκπαιδευτικοί εξειδικευμένοι σε ένα ή περισσότερους κλάδους της επιστήμης. Η εξειδίκευση έρχεται να ικανοποιηθή τις ειδικές κλίσεις και τα ιδιαίτερα πνευματικά μας διαφέροντα, αποτελεί δέ ταυτόχρονα χαρακτηριστικό γνώρισμα κάθε πραγματικού επιστήμονος. Η αλήθεια αυτή ώδηγησε τους αρμοδίους στην αναδιάρθρωσι του Αναλυτικού Προγράμματος και του κύκλου σπουδών για το Δίπλωμα διδασκάλων Α) βαθμίου Έκπαιδύσεως κατά τέτοιο τρόπο που να καθιστά δυνατή την εξειδίκευσί τους σε κάποιο κλάδο της επιστήμης, άσχετα αν θα τον διδάξουν ποτέ ή όχι. Στην ανάλυσι του σχετικού Αναλυτικού Προγράμματος θα επανέλθω με στο σημείο αυτό, λόγω της σπουδαιότητός του. Εκείνο μόνο που θα ήθελα να σημειώσω εδώ είναι ότι έχουν γίνει πολλές και σοβαρές προτάσεις, από ειδικές Επιτροπές και Πανεπιστημιακούς διδασκάλους, ή τέτοια εξειδίκευσι να γίνεται σε επίπεδο πανεπιστημιακό και να αποτελή τη βάση για την συνέχισι της φοιτήσεως στο Πανεπιστήμιο και την απόκτησι ύστερα από συμπληρωματικές σπουδές και Πτυχίου πανεπιστημιακού, που θα επιτρέπη στους ενδιαφερομένους να κινούνται άνετα στο χώρο της Α) βαθμίου και Β) βαθμίου Έκπαιδύσεως και να είναι ισότιμοι προς τους συναδέλφους των, που έχουν κάνει αρχικά πανεπιστημιακές σπουδές, σε ζητήματα που αφορούν την εκπαιδευτική τους σταδιοδρομία. Τυχαία παραβρέθηκα σε μία τέτοια συζήτησι μεταξύ του καθηγητού μου της Παιδαγωγικής στη Σχολή Παιδαγωγικής του Πανεπιστημίου του Dundee και του Υποδιευθυντού του Παιδαγωγικού Κολλεγίου της ίδιας πόλεως, στην οποία ο καθηγητής κ. J.W.L. Adams παρουσιάζοταν θιασώτης της ιδέας αυτής. Είναι πραγματικά συγκινητικό να βλέπη κανείς καθηγητάς Πανεπιστημίου να δείχνουν τόση κατανόησι και τέτοια εκτίμησι προς την εργασία που γίνεται στα Παιδαγωγικά τους Κολλέγια. Και δεν άμφισβάλλω ότι και στην δική μας Πατρίδα θα βρίσκωνται τέτοιοι φωτισμένοι πανεπιστημιακοί διδάσκαλοι, που εκτιμούν και θα εκτιμήσουν ακόμη περισσότερο στο έγγυς μέλλον την εργασία που γίνεται στις Παιδαγωγικές μας Ακαδημίες, ύστερα μάλιστα από την καθιέρωσι του τριετούς κύκλου σπουδών σε αυτές και το ανέβασμα της στάθμης των σπουδών.

Τέλος κάτι που αξίζει να προσεχθή ιδιαίτερα είναι ή εισαγωγή στα διάφορα Αναλυτικά Προγράμματα του μαθήματος της Κοινωνιολογίας — των κοινωνικών γενικά σπουδών. Αλλά για την καινοτομία αυτή θα έχωμε την ευκαιρία να μιλήσωμε παρακάτω.

Από τα ποικίλα Αναλυτικά Προγράμματα, αν και παρουσιάζουν αρκετό δια-

φέρον, θά περιορισθῶ κατ' ἀνάγκην στό νά παραθέσω τό Πρόγραμμα τοῦ κύκλου σπουδῶν πού ὀδηγεῖ στόν λήψι Διπλώματος ἐκπαιδευτικοῦ Α) βαθμοῦ Ἐκπαιδευσεως, ἐπειδή ἀνάγεται στόν εἰδικό σκοπό τῆς μελέτης μου αὐτῆς.

Ἐπιχειρηματικό Πρόγραμμα γιά τό Δίπλωμα ἐκπαιδευτικοῦ Α) βαθμοῦ Ἐκπαιδευσεως

Θά ἀρχίσω μέ τό Ἐπιχειρηματικό Πρόγραμμα τοῦ Κολλεγίου τοῦ Dundee καί τά ἔτη σπουδῶν:

Α' ἔτος σπουδῶν: Κατ' αὐτό διδάσκονται τά παρακάτω μαθήματα: 1) Ὄργανα, 2) Διδακτική, 3) Ἀγγλική γλῶσσα (μητρική), 4) Γεωγραφία, 5) Ἀριθμητική, 6) Καλές Τέχνες, 7) Χειροτεχνία, 8) Κέντημα — ράψιμο — πλεκτική, 9) Μουσική, 10) Γυμναστική, 11) Ἀγωγή τοῦ Λόγου καί 12) Σχολική Ὑγιεινή, πού ἀπό τό προσεχές Ἀκαδημ. ἔτος θά διδάσκεται στό Β' τάξι, ὅπως γίνεται στό ἄλλα Παιδαγωγικά Κολλέγια. Οἱ ὥρες διδασκαλίας τῶν παραπάνω μαθημάτων εἶναι 22. Ἐπί πλέον τό Πρόγραμμα περιλαμβάνει 4 ὥρες γιά τήν παρακολούθησι σχολείων (καί δοκιμαστικές διδασκαλίες) καί 5 ὥρες γιά μελέτη μέσα στό Κολλέγιο καί ἐπισκέψεις. Ἡ ἀρχή νά μή ἐπιβαρύνεται τό Πρόγραμμα μέ πολλές ὥρες θεωρητικῆς διδασκαλίας τηρεῖται ἐδῶ καί μάλιστα σέ μεγάλο βαθμό. Ἡ παρακολούθησι τῶν σχολείων δέν περιορίζεται μόνον στόν ἀκρόασι τῶν δῶν συμβαίνουσι στόν αἴθουσα διδασκαλίας. Στά φροντιστηριακά μαθήματα πού ἐπακολουθοῦν γίνονται πολλές συζητήσεις πάνω σέ ὅ,τι βλέπουσι στόν αἴθουσα τῆς διδασκαλίας, δημιουργοῦνται προβλήματα, συνειδητοποιοῦνται οἱ δυσκολίες πού παρουσιάζει ἡ διδασκαλία καί πρὸς τό τρίτο τρίμηνο μερικές σπουδάστριες ἐνθαρρύνονται στόν ἀνάληψι δοκιμαστικῶν διδασκαλιῶν, λίγων βέβαια κατὰ τό πρῶτο ἔτος σπουδῶν. Οἱ παρακολουθήσεις δέν γίνονται μόνον στό Πειραματικό Σχολεῖο τοῦ Κολλεγίου, ἀλλά καί σέ πολλά ἄλλα σχολεῖα καί μάλιστα διαφόρων τύπων — γιά ὁμαλά καί μή παιδιά — γιά νά ἐνημερωθοῦν πάνω στόν ἐργασία τους καί νά μποροῦν νά συζητοῦν πάνω σέ πραγματικές περιπτώσεις πού συναγοῦν. Ἀπό τό πρόγραμμα τοῦ Α' ἔτους φαίνεται ἀκόμη ὅτι καταβάλλεται προσπάθεια γιά τήν διεύρυνσι τῶν γενικῶν — ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων τῶν σπουδαστῶν σέ ἐπίπεδο πάντοτε μεταγυμνασιακό καί ἀπό προσωπικό διαλεγμένο καί ἄρτια ἐξειδικευμένο.

Β' ἔτος σπουδῶν: Κατ' αὐτό διδάσκονται μαθήματα ὑποχρεωτικά γιά ὅλους καί μαθήματα τῆς ἐκλογῆς τοῦ σπουδαστοῦ. Τά ὑποχρεωτικά μαθήματα εἶναι: 1) Διδακτική, 2) Παιδαγωγικά - Ψυχολογία, 3) Ἐποπτικά μέσα διδασκαλίας, 4) Ἀγγλική γλῶσσα καί φιλολογία, 5) Ἱστορία, 6) Φυσικές Ἐπιστήμες (Φυσική — Χημεία), 7) Γυμναστική. Ἀπό τά παρακάτω 4 μαθήματα: 1) Καλές Τέχνες, 2) Χειροτεχνία, 3) Κέντημα — ραπτική — πλεκτική καί 4) Μουσική οἱ σπουδάστριες ἔχουσι τό δικαίωμα ἐκλογῆς δύο μαθημάτων, πού παρακολουθοῦν ὑποχρεωτικά. Παρατηροῦμε ἐδῶ τήν πρώτη, περιορισμένη κάπως, προσπάθεια γιά ἐξειδίκευσι τῶν σπουδαστριῶν. Ἡ παραπέρα ἐξειδίκευσι θά γίνῃ στό Γ' ἔτος σπουδῶν.

Καί στό Β' ἔτος σπουδῶν οἱ ὥρες θεωρητικῆς διδασκαλίας εἶναι περιορισμένες (18 στό ὑποχρεωτικά μαθήματα καί στό 2 κατ' ἐπιλογή): σέ ὄφελος τῆς ἀτομικῆς μελέτης, πού γίνεται τώρα πού αἰσθητή μέ τήν ὑποχρέωσι τῶν σπουδαστῶν νά παρουσιάσουσι μερικές σοβαρές ἐργασίες, ἄλλες κατὰ παραγγελία καί ἄλλες τῆς προτιμῆσεώς των. Γιά δοκιμαστικές διδασκαλίες διατίθεται κατὰ τό ἔτος τοῦτο περισσότερο χρόνος. Δύο φορές διακόπτονται τά μαθήματα κατὰ διαστήματα τῶν τριῶν ἐβδομάδων, ὅποτε οἱ σπουδάστριες πηγαίνουσι γιά ἀσκήσι στό σχολεῖα τῆς πόλεως καί τῆς περιοχῆς τοῦ Κολλεγίου. Καταβάλλεται προσπάθεια ἀπό μέρος τοῦ Κολλεγίου νά ὑπάρχη συνεργασία μέ τοὺς Ἐπιθεωρητάς καί περισσότερο μέ τοὺς Διευθυντάς τῶν σχολείων τῆς περιοχῆς τοῦ Κολλεγίου, ὥστε ἡ ἀσκήσι τῶν σπουδα-

στριών να έχη θετικά αποτελέσματα. Παρά ταύτα, όπως μου είπαν οι συνάδελφοι των Κολλεγίων, δεν μπορούν να επιτύχουν το έναίλο μέτρο κρίσεως, γιατί όλοι οι εκπαιδευτικοί δεν είναι έξ ίσου καλά καταρτισμένοι, ώστε να οδηγούν όρθά τις σπουδάστριες. Ευχής έργο θά ήταν να υπήρχαν περισσότεροι καθηγηταί Διδακτικής, αλλά τούτο δεν είναι δυνατό για λόγους οικονομικούς. Τα μειονεκτήματα όμως αυτά αντισταθμίζονται με τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει ο τρόπος αυτός πρακτικής άσκησης των μελλόντων εκπαιδευτικών γενικά. Μερικοί παιδαγωγοί πιστεύουν ότι θά έπρεπε ή πρακτική άσκησι να γίνεται σε Πρότυπα υπό την άμεση καθοδήγησι των ίδιων, όπως ακριβώς γίνεται σε μās, ενώ άλλοι βρίσκουν τó σύστημα τής άσκησης έξω από τα Κολλέγια έξ ίσου ικανοποιητικό, γιατί προσαρμόζει τις μέλλουσες διδασκαλίες Α) βαθμίου Έκπαιδύσεως στην πραγματικότητα που τις περιμένει. Τα Πρότυπα, λένε, πρέπει να χρησιμοποιούνται περισσότερο για πειραματισμούς και λιγώτερο για τήν πρακτική άσκησι των σπουδαστριών και των σπουδαστών.

Έκτός από τις 6 εβδομάδες που διατίθενται για τήν πρακτική άσκησι δύο ακόμη εβδομάδες αφιερώνονται στη μελέτη ώρισμένης περιοχής από γεωγραφικής, ιστορικής, φυσιογνωστικής κλπ. άπόψεως (Field Studies). Οι σπουδάστριες μένουν σε ξενώνες και έχουν τήν εύκαιρία έκτός από τις σπουδές αυτές να ζήσουν και μια πλούσια σε έμπειρίες κοινωνική ζωή. Τονίζω τούτο, γιατί από τήν Διεύθυνσι των Κολλεγίων δίδεται μεγάλη σημασία και στην ανάπτυξι τής κοινωνικότητας των σπουδαστριών, ιδιότητος που πρέπει να διακρίνη κάθε εκπαιδευτικό. Συνεχίζονται και στο Β' έτος οι έπισκέψεις και ή μελέτη στη Βιβλιοθήκη του Κολγίου σε τακτές ώρες.

Γ' έτος σπουδών: Κατ' αυτό διδάσκονται τα παρακάτω μαθήματα, που ύποχρεωτικά παρακολουθούν όλες οι σπουδάστριες: 1) Διδακτική, 2) Παιδαγωγικά και Ψυχολογία, 3) Σύγχρονες σπουδές (Contemporary Studies), 4) Έθνικοί Λαϊκοί Χοροί, 5) Μελέτη στη Βιβλιοθήκη και έπισκέψεις. Τα άλλα διδασκόμενα μαθήματα χωρίζονται σε δυο ομάδες και οι σπουδάστριες καλούνται να παρακολουθήσουν ένα μάθημα τής άρεσκείας των από κάθε ομάδα. Για τή σπουδή του καθενός από τα δύο αυτά μαθήματα διατίθενται από 5 ώρες τήν εβδομάδα, δηλ. συνολικά 10 ώρες. Πρόκειται περί των κλάδων εξειδικεύσεως. Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει. 1) Άγγλική γλώσσα και φιλολογία, 2) Στοιχεία Οικονομικής, 3) Σύγχρονες ξένες γλώσσες, 4) Θρησκευτικά, 5) Ιστορία, 6) Γεωγραφία, 7) Φυσικές έπιστήμες και 8) Μαθηματικά. Τα μαθήματα τής δευτέρας ομάδος είναι: 1) Καλές τέχνες και Χειροτεχνία, 2) Κέντημα — ραπτική, πλεκτική, 3) Μουσική — Ώδική, 4) Άγωγή του Λόγου και Γυμναστική — Υγιεινή. Όπως στο Β' έτος έτσι και στο Γ' μερικές εβδομάδες (7 για πρακτικές άσκήσεις και 3 για άλλες δράσεις) διατίθενται στη διάρκεια των τριών τριμήνων, κατά τó σύστημα που περιγράψαμε όταν κάμαμε λόγο για τó Β' έτος σπουδών.

Άξιο σημειώσεως είναι ότι και στο Γ' έτος οι ώρες θεωρητικής διδασκαλίας είναι περιορισμένες σε 20. Από τις ώρες αυτές οι 7 διατίθενται για τή διδασκαλία Παιδαγωγικών μαθημάτων (Διδακτικής, Ψυχολογίας και Παιδαγωγικής) και 10 για τήν εξειδίκευσι των σπουδαστριών. Ο μικρός αριθμός των διδασκομένων στο Γ' έτος μαθημάτων και τó θέμα τής εξειδίκευσεως είναι που προκαλούν τώρα τó διαφέρον μας. Όλα τα διδασκόμενα μαθήματα — μαζί με τó μάθημα των Έθνικών Λαϊκών χορών είναι έπτά. Γίνεται άμέσως αντιληπτό από τα στοιχεία που παραθέτομε, ότι οι σπουδές του Γ' έτους πλησιάζουν πολύ τις πανεπιστημιακές σπουδές, όπου οι σπουδασταί άφοσιώνονται στη μελέτη λίγων κλάδων τής έπιστήμης και έχουν έτσι τή δυνατότητα να έμβαθύνουν σε αυτούς. Η εξειδίκευσι των σπουδαστριών ενθαρρύνεται πολύ τα τελευταία χρόνια για τούς λόγους που αναφέραμε παραπάνω και για τó λόγο ότι αρχίζει σιγά—σιγά να επικρατή ή άποψι, ότι και

οί μαθηταί τοῦ δημοτικοῦ σχολείου — τῶν ἀνωτέρων κυρίως τάξεων — πρέπει νὰ ὠφελοῦνται ἀπὸ τὶς εἰδικὰς γνώσεις τῶν διδασκάλων τους, τόσο στὰ μαθήματα τῶν δεξιότητων ὅσο καὶ στὰ ἄλλα μαθήματα.

Γιὰ τὴν πληρέστερη ἐνημέρωσι τοῦ ἀναγνώστη παραθέτω πρὸ κάτω καὶ συνοπτικὰ τὸ Ὁρολόγιον Πρόγραμμα τῶν μαθημάτων ποὺ διδάσκονται ἐφέτος στὸ Παιδαγωγικὸ Κολλέγιον τοῦ Dundee στὶς σπουδάστριες ποὺ ἐργάζονται γιὰ τὸ Δίπλωμα Διδασκαλίας Α) βαθμοῦ Ἐκπαιδεύσεως:

ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Μάθημα	Α' ἔτος	Β' ἔτος	Γ' ἔτος	
1. Διδακτικὴ (Μέθοδοι)	2	2	2	
2. Παιδαγωγικά — Ψυχολογία	—	2	5	
3. Ἐποπτικὰ μέσα διδασκαλίας	—	1	—	
4. Σύγχρονες Σπουδές	—	—	3	
5. Ἐθνικοὶ Λαϊκοὶ Χοροὶ	—	—	1	
6. Ἀγγλικὴ γλῶσσα καὶ Λογοτεχνία	2	2	5	} Τὸ ἓνα μονάχα ἀπὸ τὰ μαθήματα αὐτὰ.
7. Θρησκευτικὰ	2	—	5	
8. Ἱστορία	—	2	5	
9. Γεωγραφία	2	—	5	
10. Ἀριθμητικὴ — Μαθηματικά	2	—	5	
11. Φυσ. Ἐπιστήμες (Φυσικὴ — Χημεία)	—	4	5	
12. Στοιχεῖα Οἰκονομικῆς	—	—	5	
13. Σύγχρονες Ξένες Γλῶσσες	—	—	5	
14. Σχολικὴ Ὑγιεινὴ	1	—	—	
15. Γυμναστικὴ	2	1	5	
16. Καλὰς Τέχνες	2	2	5	
17. Χειροτεχνία	2	2	5	
18. Κέντημα — ραπτικὴ — πλεκτικὴ	2	2	5	
19. Μουσικὴ	2	2	5	} Τὸ ἓνα μονάχα ἀπὸ τὰ μαθήματα αὐτὰ.
20. Ἀγωγή τοῦ Λόγου (Ὡς ἐξειδίκευσι περιλαμβάνει καὶ διδασκαλίαν δράματος)	1	—	5	
21. Μελέτη — Ἐπισκέψεις	5	10	9	
22. Πρακτικαὶ ἀσκήσεις	4	6 ἐβδ.	7 ἐβδ.	
Σύνολο ὡρῶν διδασκαλίας	31	32	30	

Πρὶν προχωρήσω θὰ ἤθελα νὰ κάμω μερικὰς συμπληρωματικὰς παρατηρήσεις πᾶνω στὸ Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα ποὺ ἐξετάζομε. Ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ ἀναγνώστης τὰ Παιδαγωγικὰ μαθήματα σπουδάζονται θεωρητικὰ στὸ Β' καὶ περισσότερο στὸ Γ' ἔτος σπουδῶν. Σὲ σχετικὴ μου ἐρώτησι πῆρα τὴν ἀπάντησι ὅτι αὐτὸ γίνεται γιὰ τὴν πείρα ἔδειξε ὅτι ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τῶν σπουδαίων αὐτῶν μαθημάτων εἶναι μεγαλύτερη ὅταν οἱ σπουδάστριες ἔχουν ἐπαρκῆ ἐμπειρίαν πᾶνω στὰ θέματα ποὺ ὑπόβαθρό τους εἶναι ἡ Θεωρία τῆς Ἀγωγῆς καὶ τῆς Ψυχολογίας. Διαφορετικὰ καὶ ἡ διδασκαλία εἶναι ἀφηρημένη καὶ ἡ μάθησι μηχανικὴ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποστήθισι τοῦ περιεχομένου τῶν ἐγχειριδίων ἢ τῶν παραδόσεων τῶν καθηγητῶν τους. Ἐνα δεύτερο σημεῖον στὸ ὁποῖο στρέφεται ἡ προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστη εἶναι τὸ πλῆθος τῶν διαφόρων μαθημάτων (κλάδων), ποὺ διδάσκονται στὸ πρῶτον κυρίως ἔτος σπουδῶν. Ἐχει διαπιστωθῆ στὴ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ, ὅτι οἱ γυμνασιακὰς σπουδὰς δὲν ἔχουν δώσει τὴν εὐκαιρίαν ἀφομοιώσεως ὀρισμένων βασικῶν γνώσεων, ἀ-

παραιτήτων ἐν τούτοις γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ ἑνὸς ἀνθρώπου ὡς ἐγκυκλοπαιδικὰ μορφωμένου. Ἰδιαίτερα ἰσχύει τοῦτο γιὰ τὶς μέλλουσες διδασκαλίσεις. Τὰ μαθήματα λοιπὸν γενικῆς μορφώσεως ἐξυπηρετοῦν κατ' ἀρχὴν καὶ αὐτὸ τὸ σκοπὸ διδασκόμενα στὰ Παιδαγωγικὰ Κολλέγια. Ἐκτὸς τούτου διὼς — καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ θέλω νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστη — διδάσκονται καὶ μαθήματα, ποὺ ἀναφέρονται στὴ διδακτέα ὕλη τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, καὶ κυρίως τῶν θεμάτων ποὺ παρουσιάζουν εἰδικὲς δυσκολίες, μεθοδολογικὰς ἢ ἄλλες. Μέσα στὶς ὥρες τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων αὐτῶν π.χ. τῆς Γεωγραφίας ἢ τῆς Ἱστορίας περιλαμβάνονται καὶ ὥρες παρακολούθησεως ὑποδειγματικῶν καὶ ἄλλων διδασκαλιῶν στὸ Πρότυπο τοῦ Κολλεγίου στὰ μαθήματα αὐτὰ ποὺ γίνονται εἴτε ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς κάθε εἰδικοῦ κλάδου, ποὺ διδάσκουν στὶς σπουδάστριες, εἴτε καὶ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τῶν τάξεων. Σὲ ἄλλες ὥρες πάλι, ποὺ προβλέπει τὸ Ὁρολόγιον Πρόγραμμα γίνονται συζητήσεις καὶ κριτικὴ τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν. Τώρα τελευταία τὰ Κολλέγια ἔχουν ἐφοδιασθῆ με ἐσωτερικὸ δίκτυο τηλεοράσεως, χάρις στὸ ὁποῖο εἶναι δυνατὴ ἢ παρακολουθῆσαι τῶν ὑποδειγματικῶν διδασκαλιῶν ἀπὸ τὶς συσκευὲς τηλεοράσεως, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη οἱ σπουδάστριες νὰ εἰσέλθουν στὴν αἴθουσα τῆς διδασκαλίας. Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ συστήματος αὐτοῦ εἶναι φανερά, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται νὰ τὰ ἀναλύσωμε ἐδῶ. Γίνεται φανερὸ ἀπὸ τὰ παραπάνω ὅτι οἱ ὥρες διδασκαλίας ποὺ ἀναγράφονται στὸ Ὁρολόγιον Πρόγραμμα γιὰ τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ μαθήματα δὲν ἀφοροῦν μόνον τῇ θεωρητικῇ διδασκαλίᾳ τῶν μαθημάτων καὶ τῇ μετάδοσι γνώσεων, ἀλλὰ καὶ τῇ εἰδικῇ διδακτικῇ τοῦ μαθήματος. Τοῦτο με ἄλλες λέξεις σημαίνει ὅτι οἱ ὥρες τοῦ μαθήματος τῆς Διδακτικῆς εἶναι πολὺ περισσότερες ἀπὸ τὶς 2 ποὺ ἀναγράφονται στὸ Πρόγραμμα τοῦ Α' καὶ τοῦ Β' ἔτους σπουδῶν.

Μιὰ τρίτη παρατήρησι μου ἀναφέρεται στὸ χωρισμὸ τῶν τάξεων σὲ τμήματα. Ὅπως γράφω καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς μελέτης μου καταβάλλεται διαρκῶς καὶ μεγαλύτερη προσπάθεια ὥστε ἡ διδασκαλία νὰ γίνεταί σὲ τμήματα με μικρὸ ἀριθμὸ σπουδαστῶν καὶ σπουδαστριῶν σὲ ὅσο περισσότερα μαθήματα εἶναι τοῦτο δυνατό. Ἔτσι ἄλλα μαθήματα γίνονται σὲ ὁλόκληρη τὴν τάξι (lectures) καὶ ἄλλα σὲ μικρότερες ομάδες, ποὺ διευκολύνουν τὴ συζήτησι καὶ τὴν ἐπίλυσι τυχόν ἀποριῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἔχει υἱοθετηθῆ ἀπὸ τὰ Παιδαγωγικὰ Κολλέγια. Σὰν παράδειγμα ἀναφέρω τί γίνεται στὸ Κολλέγιο τοῦ Dundee. Στὸ Α' ἔτος φοιτοῦν 220 σπουδάστριες, στὸ Β' ἔτος 212 καὶ στὸ Γ' ἔτος 212. Σὲ κάθε τάξι ὑπάρχουν 10 τμήματα. Στὸ Α' κάθε τμήμα ἔχει ἀπὸ 21 σπουδάστριες. Στὸ Β' ἔτος 3 τμήματα ἔχουν ἀπὸ 20 σπουδάστριες, 4 τμήματα ἀπὸ 21 καὶ τὰ ἄλλα 3 ἀπὸ 22 σπουδάστριες. Στὸ Γ' ἔτος, ὅπου γίνεται προχωρημένη ἐξειδίκευσι ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαστριῶν κατὰ τμήμα ποικίλει περισσότερο: 1 τμήμα ἔχει 15 σπουδάστριες, 1 τμήμα 19 σπουδάστριες, 3 τμήματα ἀπὸ 20 σπουδάστριες, 1 τμήμα 21 σπουδάστριες, 1 τμήμα 23, 2 τμήματα ἀπὸ 24 καὶ τὸ τελευταῖο 25 σπουδάστριες. Ἀλλὰ φυσικὰ ὅλα αὐτὰ εἶναι δυνατὰ χάρις στὶς ἐπαρκεῖς διδακτηριακὰς τοὺς ἐγκαταστάσεις, ποὺ ἐπιτρέπουν τὸν διαχωρισμὸ τῆς κάθε τάξεως σὲ 10 τμήματα. Δὲν θὰ συζητήσω ἐδῶ τὸ διδακτηριακὸ πρόβλημα, γιατί ἀποτελεῖ ἄλλο ζήτημα, ποὺ θέλει διεξοδικὴ ἀνάπτυξι, ἀλλὰ θὰ ἤθελα νὰ πῶ ἐδῶ, ὅτι γίνονται πολλὲς προσπάθειες γιὰ τὴν ἀκόμη μεγαλύτερη ἐπέκτασι τῶν κτηρίων, ὥστε ἢ κατάρτισι τῶν σπουδαστῶν καὶ σπουδαστριῶν νὰ μὴ ἐμποδίζεται ἀπὸ τέτοιους παράγοντας. Στὸ Παιδαγωγικὸ Κολλέγιο τοῦ Dundee τὸ κτηριακὸ συγκρότημα μέσα σὲ 8 χρόνια, ποὺ εἶχα νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ ὑπερδιπλασιάστηκε, με τὴν προσθήκη ἐκσυγχρονισμένων πολυορόφων κτηρίων. Μόνον γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν τεχνικῶν μαθημάτων ὑπάρχουν πάνω ἀπὸ 8 τεράστιες καὶ ἄρτια ἐξοπλισμένες αἴθουσες. Καὶ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι οἱ Διευθύνοντες τὸ Κολλέγιο δὲν εἶναι καθόλου εὐχαριστημένοι, γιατί βρίσκουν τὶς αἴθουσες γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν τεχνικῶν μαθημάτων ἀνεπαρκεῖς!...

Ἐνάλογο εἶναι καὶ τὸ ἀντίστοιχο. Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα τοῦ Παιδαγωγικοῦ Κολλεγίου τοῦ Moray House (Ἐδιμβούργο), ὥστε νὰ μὴν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ παραθέσωμε ἐδῶ διεξοδικά. Μόνο μερικές συμπληρωματικὲς πληροφορίες θὰ ἤθελα νὰ δώσω γιὰ νὰ καταδειχθῇ ὅτι ἀπὸ Κολλέγιο σὲ Κολλέγιο εἵσχομε μερικές διαφορὰς ποὺ ὁμως δὲν ἐπισκιάζουν τὴν προσπάθεια τῆς ὁμοιομορφίας στὰ Προγράμματα σπουδῶν, στίς ὥρες διδασκαλίας τῶν ἑξατάξιων μαθημάτων καὶ στὸ σύστημα διαχωρισμοῦ τῶν τάξεων σὲ τμήματα, σὲ ὄφελος τῆς διαλογικῆς μορφῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐξατομικευμένης διδασκαλίας ἀκόμη. Τὸ Moray House δέχεται κάπως μεγαλύτερο ἀριθμὸ σπουδαστριῶν γιὰ τὸ Δίπλωμα διδασκαλίας A) βαθμοῦ Ἐκπαιδεύσεως. Κάθε ἔτος ἔχει δύο τάξεις (X καὶ Ψ) καὶ ἡ κάθε τάξι χωρίζεται σὲ 2 τμήματα καὶ αὐτὰ πάλι μὲ τὴ σειρά τους σὲ ομάδες, ἀνάλογα μὲ τὸ μάθημα καὶ τὸν σκοπὸ ποὺ ἐπιδιώκεται. Ἔτσι, γιὰ νὰ πάρωμε ἓνα παράδειγμα ἡ Αχ τάξι (τοῦ Α' ἔτους σπουδῶν) τοῦ Κολλεγίου τοῦ Moray House παρακολουθεῖ ἄλλα μαθήματα ὡς σύνολο καὶ ἄλλα κατὰ τμήματα ἢ καὶ μικρότερες ομάδες. Τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας π.χ. διδάσκεται στὰ Τμήματα 1 καὶ 11 ἀπὸ δύο ὥρες καὶ στίς ομάδες (α), (β) καὶ (γ) τοῦ κάθε τμήματος φροντιστηριακῶς ἄλλες δύο φορές τὴν ἐβδομάδα. Τὸ μάθημα τῆς Ἀγγλικῆς διδάσκεται 2 φορές τὴν ἐβδομάδα σὲ ὁλόκληρη τὴν Αχ τάξι καὶ 2 ὥρες φροντιστηριακῶς (σὲ 4 ομάδες) κ.ο.κ.

Ὡς πρὸς τὰ διδασκόμενα μαθήματα θεωρῶ σκόπιμο νὰ τὰ ἀπαριθμήσω ἐδῶ κατὰ ἔτη σπουδῶν:

Α' ἔτος σπουδῶν: 1) Διδακτικὴ, 2) Ἀγγλικά, 3) Καλὲς Τέχνες, 4) Γεωγραφία, 5) Ἀριθμητικὴ, 6) Μαθηματικά, 7) Γυμναστικὴ, 8) Ἀγωγή τοῦ Λόγου, 9) Φυσικὲς Ἐπιστῆμες, 10) Μουσικὴ, 11) Γαλλικά καὶ 12) Σύγχρονα προβλήματα.

Ἐνὰ ἀπὸ τὰ ἀπογεύματα (Τρίτη) διατίθεται γιὰ ἀθλοπαιδιὰς καὶ ἄλλες δράσεις χάριν ἀναψυχῆς. Τὰ μαθηματικὰ διδάσκονται μόνο στὴν Αχ τάξι. Ἡ τάξι Αψ ἀντὶ τῶν Μαθηματικῶν κάνει περισσότερὴ Γεωγραφία. Ὑπάρχουν καὶ ὥρες παρακολούθησος στὸ Πρότυπο καὶ ἄλλα σχολεῖα, καθὼς καὶ ὥρες γιὰ ἐπισκέψεις καὶ μελέτη μέσα στὸ Κολλέγιο στίς κενὰς ὥρες τοῦ ἐβδομαδιαίου Ὁρολογίου Προγράμματος.

Β' ἔτος σπουδῶν: 1) Διδακτικὴ, 2) Ψυχολογία, 3) Ἱστορία, 4) Φυσικὲς Ἐπιστῆμες, 5) Θρησκευτικά, 6) Ἀριθμητικὴ, 7) Ἀγωγή τοῦ Λόγου, 8) Χειροτεχνία, 9) Κέντημα - ραπτικὴ - πλεκτικὴ, 10) Γυμναστικὴ, 11) Σχολικὴ Ὑγιεινὴ, 12) Μουσικὴ (Ὁδική), 13) Ὁρες γιὰ τὴν παρακολούθησι διδασκαλιῶν στὸ Πρότυπο κ.ἄ. σχολεῖα, γιὰ ἐπισκέψεις καὶ 14) ἓνα ἀπόγευμα (Τετάρτη) γιὰ ἀθλοπαιδιὰς καὶ ἄλλες ψυχαγωγικὰς δράσεις. Γιὰ τὴν πρακτικὴν ἀσκησιν τῶν σπουδαστριῶν διατίθεται ὁ αὐτὸς περίπου χρόνος μὲ ἐκεῖνο τοῦ Κολλεγίου τοῦ Dundee. Ἡ τάξι Βψ κάνει καὶ Γαλλικά.

Γ' ἔτος σπουδῶν: 1) Διδακτικὴ, 2) Παιδαγωγικά, 3) Ψυχολογία, 4) Ἀριθμητικὴ, 5) Μουσικὴ - Ὁδική, 6) Ἀγγλικὴ γλῶσσα καὶ Λογοτεχνία, 7) Γυμναστικὴ, 8) Χειροτεχνία, 9) Καλὲς Τέχνες, 10) Κέντημα κλπ., 11) Γερμανικά (μόνο ἡ τάξι Γχ. Ἡ ἐξειδίκευσι γίνεται σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ παρακάτω μαθήματα ἐπὶ 5 ὥρες τὴν ἐβδομάδα: 1) Μαθηματικά, 2) Θρησκευτικά, 3) Ἀγγλικά, 4) Ἑλληνικά, 5) Ἀγωγή τοῦ Λόγου, 6) Φυσικὲς Ἐπιστῆμες, 7) Ἱστορία, 8) Σχολικὴ Ὑγιεινὴ, 9) Γεωγραφία, 10) Γαλλικά, 11) Γερμανικά, 12) Στοιχεῖα Οἰκονομικῆς, 13) Κοινωνιολογία, 14) Ἀγροτικὲς Σπουδές, 15) Μουσικὴ, 16) Καλὲς Τέχνες, 17) Χειροτεχνία, 18) Κέντημα — ραπτικὴ — πλεκτικὴ, 19) Ἐθνικοὶ Λαϊκοὶ Χοροί, 20) Ψυχολογία καὶ 21) Παιδαγωγικά. Ἡ πρακτικὴ ἀσκησιν τῶν σπουδαστῶν συνεχίζεται μὲ τὸ ἴδιο σύστημα ὁπως καὶ στὸ Κολλέγιο τοῦ Dundee σὲ 2 περιόδους τῶν 3 ἐβδομάδων ἢ καθεμιά.

Ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῶν δύο Ἀναλυτικῶν Προγραμμάτων βλέπομε ὅτι μερικά

μαθήματα που στο ένα Κολλέγιο διδάσκονται κατά το Α' έτος στο άλλο διδάσκονται κατά το Β' έτος. Ίδιαίτερα πρέπει να σημειωθεί ότι τα Παιδαγωγικά μαθήματα γενικώς στο Κολλέγιο του Moray House διδάσκονται το 3 τρίμηνο του Α' έτους (1 ώρα την εβδομάδα) και έπειτα στο Γ' έτος επί 3 έως 4 ώρες την εβδομάδα. Στο Πρόγραμμα του Dundee αναφέρεται ότι στο Β' έτος διδάσκονται Παιδαγωγικά και Ψυχολογία 2 ώρες. Στο Πρόγραμμα του Moray House επίσης αναγράφονται 2 ώρες, αλλά διδάσκεται μόνο Ψυχολογία. Στο Γ' έτος πάλι στο Κολλέγιο του Dundee διδάσκονται Παιδαγωγικά και Ψυχολογικά 5 ώρες την εβδομάδα, ενώ στο Κολλέγιο του Moray House 7 έως 8 ώρες την εβδομάδα. Συνολικά δηλ. στο Κολλέγιο του Moray House διδάσκονται περισσότερες ώρες Παιδαγωγικά και Ψυχολογία, επί πλέον δέ παρέχεται και η δυνατότης εξειδίκευσης στα δυο αυτά μαθήματα. Το μάθημα των Φυσικών Έπιστημών διδάσκεται και στα δύο Κολλέγια 4 συνολικά ώρες, μόνο που στο Κολλέγιο του Moray House η διδασκαλία του γίνεται και στην Α' και στην Β' τάξη από 2 ώρες σε κάθε τάξη. Και άλλες μικροδιαφορές μπορεί να παρατηρήσει κανείς συγκρίνοντας τα δυο Προγράμματα, αλλά βασικά οι διαφορές αυτές είναι λίγες και τείνουν με το πέρασμα των ετών να περιορισθούν περισσότερο. Όπως και σε άλλους τομείς έτσι και στα Παιδαγωγικά Κολλέγια γίνονται και πειραματισμοί για να διαπιστωθεί ποτέ κάθε μάθημα μπορεί να αποδώσει περισσότερα και επί πόσες ώρες πρέπει να διδάσκεται. Στους πειραματισμούς αυτούς που συνεχίζονται ακόμη οφείλονται και μερικές από τις διαφορές στα Αναλυτικά τους Προγράμματα, ενώ από το άλλο μέρος οι τοπικές συνθήκες, όπως είπα στην αρχή, ή παράδοσι κάθε Κολλεγίου και οι παρουσιαζόμενες ανάγκες θα επιβάλλουν πάντοτε και ώρισμένες διαφοροποιήσεις στο Πρόγραμμα και τις ώρες διδασκαλίας των διαφόρων μαθημάτων.

Η εργασία στα διάφορα τμήματα ενός παιδαγωγικού Κολλεγίου

Η εργασία που γίνεται στα διάφορα Τμήματα ενός Παιδαγωγικού Κολλεγίου παρουσιάζει αρκετό διαφέρον και επειδή βοηθεί στο να σχηματίσει ο αναγνώστης μια πληρέστερη εικόνα των Παιδαγωγικών Κολλεγίων της Σκωτίας θα αφιερώσω στο θέμα αυτό μερικές σελίδες, παίρνοντας σαν παράδειγμα ένα από τα πιο αντιπροσωπευτικά Παιδαγωγικά Κολλέγια της Σκωτίας, το Κολλέγιο του Moray House που έχει γίνει από χρόνια τώρα το υπόδειγμα για την καλύτερη οργάνωση και λειτουργία κ.ά. Παιδαγωγικών Κολλεγίων.

Στο Κολλέγιο του Moray House υπάρχουν Τμήματα διαφόρων κλάδων, που το καθένα το διευθύνει ο πιο άξιος καθηγητής στον τομέα της ειδικότητός του, περιστοιχιζόμενος από αξίους συναδέλφους του, κατωτέρους στην ιεραρχία. Τα Τμήματα αυτά είναι 1) Άγγλικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, 2) Παιδαγωγικής, 3) Μεθόδων, 4) Ψυχολογίας, 5) Κοινωνικών Σπουδών, 6) Άγωγής του Λόγου, 7) Ιστορίας, 8) Γεωγραφίας, 9) Μαθηματικών, 10) Φυσικών Έπιστημών και Γεωπονίας, 11) Ξένων Γλωσσών, 12) Μουσικής, 13) Γυμναστικής, 14) Θρησκευτικών και 15) Καλών Τεχνών και Χειροτεχνίας. Παρά το διαφέρον που παρουσιάζει η εργασία σε όλα τα Τμήματα θα περιορισθώ σε μια σύντομη περιληπτική έκθεση της εργασίας μερικών από τα Τμήματα αυτά επιμένοντας περισσότερο μόνο σε ό,τι αφορά τα προγράμματα των μελλουσών διδασκαλιστών Α) βαθμίου Έκπαιδευσης, που ενδιαφέρουν την παρούσα μελέτη. Συγκεκριμένα θα αναφερθώ στα Τμήματα: 1) Παιδαγωγικής, 2) Ψυχολογίας, 3) Μεθόδων, 4) Άγγλικής, 5) Άγωγής του Λόγου και 6) Κοινωνικών Σπουδών.

Τμήμα παιδαγωγικής (Department of Education)

Στο Τμήμα τούτο εργάζονται 6 καθηγηταί, που είναι υπεύθυνοι για τη διδα-

σκαλία Παιδαγωγικών και Ψυχολογικών μαθημάτων στους σπουδαστές όλων των προγραμμάτων σπουδών, είτε Δίπλωμα είτε πιστοποιητικό πρόκειται να πάρουν. Σκοπός των μαθημάτων αυτών είναι ή ενθάρρυνσι των σπουδαστών στο να στοχάζονται πάνω στα προβλήματα της άγωγής και της διδασκαλίας, να εξετάζουν τους λόγους για τους οποίους ασκούμε άγωγή και να θέτουν υπό κριτική εξέτασι κάθε υπόθεσι ή θεωρία, που στηρίζει τα ισχύοντα ή καταρτιζόμενα σχέδια σχολικής έργασια. Όλοι οι σπουδασται και σπουδάστριες παρακολουθούν σε βάθος και πλάτος ανάλογο με την ειδικότητά τους και το χρόνο φοιτήσεώς τους στο Κολλέγιο μαθήματα 'Ιστορίας και Φιλοσοφίας της 'Αγωγής. Οι σπουδάστριες για το Δίπλωμα διδασκαλίσεως Α) βαθμίου 'Εκπαιδεύσεως διδάσκονται λίγα μαθήματα συνοπτικά στη διάρκεια του Α' έτους και σπουδάζουν τους κλάδους αυτούς συστηματικά στο Γ' έτος, όπως είδαμε μιλώντας για το 'Αναλυτικό Πρόγραμμα του κύκλου τούτου. Μερικά από τα μαθήματα γίνονται σε ολόκληρη την τάξι ενώ άλλα με διαλογική συζήτησι σε μικρότερες ομάδες των 20 ή και των 10 ατόμων. Η έμπεριστατωμένη διδασκαλία και μελέτη των Παιδαγωγικών μαθημάτων αφίνεται για το Γ' έτος σπουδών, γιατί κοινή είναι σήμερα ή πεποίθησι στους κύκλους των παιδαγωγών της Μεγάλης Βρεταννίας, ότι τότε ο σπουδαστής και περισσότερο ώριμος είναι για συζήτησι και έμπειρία αρκετή έχει αποκτήσει από την έν τω μεταξύ ποικίλη έπαφή του και έργασια μέσα στα σχολεία, που έχει επισκεφθή και διδάξει. Η σπουδή των παιδαγωγικών γίνεται σε ικανό βάθος και ανάλογη έκτασι και όσες σπουδάστριες θέλουν μπορούν να εξειδικευθούν και στα παιδαγωγικά.

Οι παρακολουθούντες κύκλους που οδηγούν στη λήψι Διπλώματος καθηγητού των Τεχνικών, των Οικοκυρικών, κ.ά. κλάδων που διδάσκονται σε σχολεία Β) βαθμίου εκπαιδεύσεως διδάσκονται συστηματικά τα παιδαγωγικά μαθήματα στη διάρκεια του Β' έτους σπουδών. Σπουδασται άλλων κατηγοριών παρακολουθούν συνδυασμένα μαθήματα Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας συνήθως κατά μικρές ομάδες, σύμφωνα με τα ειδικά διαφέροντα και τις ικανότητές των. Οι πτυχιούχοι Πανεπιστημίων μπορούν να πάρουν Δίπλωμα Παιδαγωγικής όχι μόνον από το Πανεπιστήμιο, αλλά και από το Παιδαγωγικό Κολλέγιο του Moray House εν τω επιθυμούν. Το Πρόγραμμα σπουδών για το Δίπλωμα αυτό περιλαμβάνει τα μαθήματα της Θεωρίας, 'Ιστορίας και Φιλοσοφίας της 'Αγωγής. Η διδασκαλία γίνεται πάντοτε σε ομάδες των 20 σπουδαστών το πολύ — και κάθε ομάδα διευθύνεται από κάποιον καθηγητή του Κολλεγίου — υπό μορφήν διαλέξεων και συζητήσεων. Ο κάθε σπουδαστής είναι επί πλέον υποχρεωμένος να διαλέξη και να έργασθῃ σε ένα από τα εξής τρία μαθήματα: Συγκριτική Παιδαγωγική, Πειραματική Παιδαγωγική και Φιλοσοφία της 'Αγωγής. Η έργασια στους κλάδους αυτούς γίνεται σε ακόμη μικρότερες ομάδες και συνίσταται σε κατευθυνόμενη μελέτη διαφόρων βασικών συγγραμμάτων ή προβλημάτων με διαλογική συζήτησι.

Τμήμα Ψυχολογίας (Department of Psychology)

Οι σπουδάστριες για το Δίπλωμα διδασκαλίσεως Α') βαθμίου 'Εκπαιδεύσεως και Νηπιαγωγού σπουδάζουν συστηματικά Ψυχολογία στο Β' και Γ' έτος των σπουδών τους. Στο Β' διδάσκονται Γενική Ψυχολογία και στο Γ' σπουδάζουν σε βάθος τα εξής τρία βασικά θέματα της Ψυχολογίας: α) Ψυχολογία των σχολικών μαθημάτων, β) Ψυχολογία του παιδιού και γ) Ψυχολογικά προβλήματα του παιδιού έξω από το σχολείο. Το θέμα γ έχει δύο απόψεις, ι) τη μελέτη των μειονεκτικών παιδιών — με ευκαιρίες προς παρατήρησι — και ιι) την σπουδή των έξωσχολικών δραστηριοτήτων του παιδιού — που περιλαμβάνει και πρακτική έργασια των σπουδαστριών.

Ο κύκλος των ψυχολογικών μαθημάτων των πτυχιούχων Πανεπιστημίου παρέ-

χεται σέ στενή συνεργασία με τή Σχολή Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου. Τα μαθήματα αυτά μπορεί να παρακολουθούνται και από μη πτυχιούχους σπουδαστές. Το Τμήμα Ψυχολογίας του Κολλεγίου του Moray House κυρίως ασχολείται με τή μύηση των σπουδαστών στα τέσσερις νοσημοσύνης και με τή διδασκαλία ώρισμένων μαθημάτων ψυχολογίας για τους σπουδαστές που πρόκειται να διδάξουν στα σχολεία Α) βαθμίου και Β) βαθμίου Έκπαιδευσεως. Έκτος από τα μαθήματα αυτά το Τμήμα τής Ψυχολογίας έχει ειδικά προγράμματα και για τους προσοντούχους εκπαιδευτικούς που προορίζονται για σχολεία μειονεκτικών — ελαττωματικών παιδιών, με συνδυασμό θεωρίας και πράξεως και παροχή απαραίτητης ευκαιριών για πρακτική εργασία και επισκέψεις στα σχολεία αυτά, που δίδουν άφορμή για τήν εξέταση ώρισμένων προβλημάτων και τήν όρθή αντιμετώπισί τους. Γενικά το Τμήμα τούτο είναι υπεύθυνο για τήν ψυχολογική κατάρτιση όλων των σπουδαστών του Moray House, ανάλογα με τήν εργασία που πρόκειται να αναλάβουν στα σχολεία ή τα κέντρα νεότητος κ.λ.π.

Τέλος το Τμήμα Ψυχολογίας προγραμματίζει και διεξάγει έρευνες και ψυχολογικά πειράματα πάνω σε θέματα που άφορουν τις μεθόδους διδασκαλίας και άγωγής, τήν εξακρίβωση τής νοσημοσύνης και των λοιπών ίκανοτήτων του παιδιού. Στις έργασίες αυτές χρησιμοποιούνται και αρκετοί σπουδασταί, που έχουν έτσι τήν σπάνια ευκαιρία για μία πληρέστερη ψυχολογική κατάρτιση.

Το προσωπικό του Τμήματος Ψυχολογίας του Κολλεγίου του Moray House συνεργάζεται στενά με τή Σχολή Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου του Έδιμβούργου. Ο επί κεφαλής του Τμήματος καθηγητής James Maywell, ένας από τους καλύτερους ψυχολόγους τής πατρίδος του στα θέματα ιδίως τής ψυχολογίας του παιδιού, διδάσκει μαθήματα Ψυχολογίας του Παιδιού στο Πανεπιστήμιο του Έδιμβούργου.

